

Putin – en jernnæve

Er alle da blevet stiktossede – menigmand, medier, kommentatorer, regeringer. Man kan ikke åbne en avis eller et elektronisk medie, uden at der tales om muligheden eller risikoen for krig. Er vi da kommet så langt på afstand af 2. Verdenskrigs rædsler, at tanken om en ny overhovedet kan tænkes? Har vi da glemt sidste verdenskrigs millioner af tabte og ødelagte menneskeliv? Selv ikke under den kolde krig talte man med en sådan selvfølgelighed om muligheden for en ny storkrig, som man gør nu. Alle forsikrede den gang hinanden om og var egentlig overbeviste om, at netop tilstedeværelsen af atomvåben ville hindre en ny krig. Terrorbalancen var jo netop en balance. En sådan er borte i dag.

Balancen ophørte med den kolde krigs afslutning. Og manglende balance i internationale forhold er altid et farligt scenarie. Blandt andet derfor har vi balladen i dag. Den gang, i 1991, triumferede vi i Vesten med sejrens palmer i hænderne. Enden på Historien, sagde kloge mennesker, der dog senere fortrød dette udtryk. Nato rykkede helt frem til Ruslands grænser. Denne alliance, skabt af den kolde krig, blev opretholdt og dernæst ret hurtigt væsentligt udvidet med nye medlemslande mod øst. Blandt andre også tidligere sovjetrepublikker.

Mediekrigen på begge sider er hysterisk og lemminge-agtig. Dæmoniseringen af hinandens ledere er værre, end den var under den kolde krig. Nogle kommentatorer har endog sammenlignet Ruslands præsident med ondskaben selv – med Adolf Hitler. Og det overfor et land, der mere end alle andre oplevede denne ondskab fra orkesterplads. Ikke ligefrem en sammenligning, der skal få Ruslands befolkning til at distancere sig fra sin præsident. Og i en situation, hvor EU's udenrigsministre med vor egen evigt panderynkende og bekymrede Martin Lidegaard i spidsen planlægger en medie-kampagne, der angiveligt skal forklare og indprente de svagt begavede russere den helt rigtige sandhed. Der er noget, EU-Europa må forstå. Russerne er faktisk veluddannede og generelt også alment velorienterede. Desuden ser verden sommetider anderledes ud andre steder end set fra selvrose-klubben i Bruxelles.

Senest sender vestlige statsledere i flok afbud til festlighederne i Moskva i anledning af 70-året for sejren over Nazi-Tyskland. Uforståeligt og ubetænksomt. Man rammer ikke Putin på den måde. Det er derimod en hån af dimensioner overfor det russiske, ukrainske, hviderussiske m.fl. folk, som på krop og sjæl bar de afsavn, tab og trængsler, der skulle til for at knække ryggen på Hitlers regime og dets rædselsregimente. Og som vi den dag i dag lever højt på som fri og uafhængig nation.

Lad det være sagt med det samme. Putin vil ganske givet hverken verdensherredømmet eller herredømmet over hverken Europa eller Danmark. Til gengæld vil han nok gerne fortsat holde gryden i kog i forhold til Ukraine, genere Nato, hvor han kan, afholde manøvre i internationalt farvand samt punktvis teste

organisationens beredskab i Baltikum. Et forslag om et internationalt garanteret neutralt Ukraine samt et udstrakt selvstyre i landets østlige regioner kunne eventuelt teste Putins samarbejdsvilje. Det var da forsøget værd.

Meningsmålinger viser, at der i den russiske befolkning er et meget stort flertal, der bakker op om Putins udenrigspolitiske kurs. Og det uanset EU's sanktioner. Sanktionerne rammer især de befolkningsgrupper, der har råd til at købe vestlige varer. Meget tyder på, at netop sanktionerne er til stor gavn for den indenlandske fødevarerindustri. En udvikling, der også var tilfældet efter statsbankerotten i 1998. I takt med, at sanktionerne er blevet udvidet, synes opbakningen til Putin blot at have været stigende. Historien har på den hårde måde lært russerne tålmodighedens nådegave. Hvad er forklaringen? Et svar kunne være, at krigen om Ukraine i størstedelen af den russiske offentlighed har forvandlet sig til en kamp mellem Rusland og Vesten. Godt hjulpet af en bastant og yderst ensidig indenlandsk propaganda gennem de statsstyrede elektroniske massemedier.

Men man skal ikke være blind for, at disse propaganda-frø også er faldet og falder i en velgødet og velforberedt muldjord. Den klassiske russiske litteratur fra primært 1800-tallet spiller stadig en betydelig rolle i den alment-dannende 10-årsskoles læseplaner, som samtlige elever kommer igennem. Og det samtidig med, at der gennem hele skoleforløbet er afsat et betydeligt antal timer til russisk sprog og litteratur. Og store dele af denne litteratur, ikke mindst Dostojevskij, rummer direkte eller indirekte elementer af Ruslands traditionelle kamp mod Vesten.

Her til kommer en yderst aktiv og magtvenlig russisk-ortodoks kirke, der ikke mindst efter kommunismens kollaps, forstået både som ideologi og styringsredskab, har fået en enorm tilslutning i befolkningen. Kirken har historisk set altid spillet en samlende rolle i samfundet samtidig med, at den traditionelt har været og er såvel antivestlig som konservativ, for ikke at sige reaktionær i ideologi, værdier og synspunkter.

Kort sagt er der historisk og aktuelt i Rusland stærke anti-vestlige strømninger, som er på spil, og som en kynisk og magt-fikseret præsident kan udnytte. Yderligere sanktioner vil formodentlig blot gøre disse strømninger endnu stærkere. For slet ikke at tale om den anti-pressekampagne, som vor evigt bekymrede og panderynkende udenrigsminister angiveligt vil sætte i værk. Den vil naturligvis glæde det tynde lag af Europa-orienterede russere, der gerne mødes med vesterlændinge, som demonstrerer i gaderne, og som vestlige medier altid beredvilligt viser billeder af i tv og skriver om i aviserne. Men Lidegaards foreslåede kampagne vil formodentlig blot få opslutningen omkring Putin til yderligere at vokse.

For 15 år siden – i marts 2000 – havde jeg en kronik i Morgenavisen Jyllands-Posten under titlen ”Putin – en civiliseret jernnæve i svøb?”. I dag ville jeg nok fjerne spørgsmålstegnet og ”civiliseret”, jfr. overskriften, men ellers er jeg egentlig godt tilfreds med, hvad jeg skrev den gang. Kronikkens baggrund var offentlighedens den gang tilsyneladende uvidenhed om den nye russiske præsidents hensigter og program.

Uagtet, Vladimir Putin i en helsides-artikel i avisen Nesavisimaja Gasetta allerede på sin første arbejdsdag som præsident og på det nye årtusinds første dag havde skitseret et sådant.

Putin understregede, at det ville være en stor fejl at fornægte sovjettidens utvivlsomme fortjenester. Men det ville være en endnu større fejl ikke at erkende den enorme pris, som folk og samfund havde betalt for dette sociale eksperiment. Han pegede endvidere på, at Rusland nu havde nået sin grænse for radikale reformer, herunder for politiske og samfundsøkonomiske rystelser. Det var kun fanatikere eller folk, der var ligeglade med Rusland, som kunne drømme om at opfordre til en ny revolution. Folk og stat havde fået nok af slagord, hvad enten de var kommunistiske, ultranationalistiske eller radikal-liberalistiske.

Tværtimod understregede Putin, at en værdig fremtid skulle bygge på Ruslands virkelighed og ikke mindst dets ægte og traditionelle værdier. Dem opregnede han som patriotisme, social solidaritet og et ganske særligt forhold til staten. ”Hos os har staten, dens institutioner og strukturer altid spillet en særdeles vigtig rolle i landets og folkets liv. En stærk stat er for os ikke en anomali, ikke noget, man skal kæmpe imod. Den skal tværtimod være garant for og initiativtager til orden, og den skal være den vigtigste drivkraft i enhver form for forandring og reform”, skrev Putin. Dermed nåede han til det, der især lå ham på sinde – nemlig Ruslands stilling i verden. Den betegnede han som en naturgiven stormagtsstatus.

Putin har flere gange offentligt beklaget Sovjetunionens opløsning. Han kunne også have sagt – og mente nok - det Russiske Imperiums opløsning. 1800-tallets russiske blev efter 1917 til 1900-tallets sovjetiske grænser. Ofte henviser man til en lille håndfuld russiske filosoffer og statsteoretikere fra omkring 1900, som Putin selv har nævnt som sine åndelige mentorer, og hvis synspunkter skulle ligge til grund for hans udenrigspolitiske program.

Ultimativt skulle Ruslands storhed i Putins optik genoprettes og cementeres. Vesten skulle bringes til at forstå, at Rusland ikke længere lod sig dirigere rundt i manegen. 1990'ernes laissez faire-politik, styret af Harvard-uddannede skrivebordsøkonomer og det økonomiske kaos og den folkelige armod, denne politik afstedkom, har sammen med et Rusland, der er til fals for alskens vestlig påvirkning, redet Putin som en mare.

Da Putin efter Medvedevs periode som præsident vendte tilbage til embedet, nu ikke som skygge-, men som atter nyvalgt præsident, var hans projekt blevet forvandlet til en ideologi. Som nævnt inspireret af en række teoretikere og filosoffer fra slutningen af 1800-tallet, der alle havde visioner om Ruslands egenart som civilisation og stat, om landets mission i verden og om dets særstatus som en stat, der rækker over to kontinenter, Europa og Asien. Det sidste gav oven i købet navn til en ganske særlig vision af statsdannelse – den eurasiske. En tanke, der spores i Putins forsøg på at etablere netop en eurasiske union.

Den betydelige russiske historiker Vasilij Kljutjevskij (1841-1911) så Ruslands historie som en lang række kolonisationer. Hver gang jorden slap op, inddrog man blot ny jord. En proces, der med våbenmagt blev gennemført af staten, men ihærdigt støttet af såvel kirken som stort set hele det kulturelle establishment, intelligentsijaen. Men behøver blot at minde om den ellers så fredselskende og pacifistiske forfatter Lev Tolstoj, der ved polakkernes opstand mod Imperiet i 1863 havde ment, at det måske nu var på tide atter at tage sværdet ned fra det rustne søm.

Man kan også se Ruslands udvikling som en konstant stræben efter at nå ud til verdenshavene. Det indiske Ocean nåede man aldrig. Det satte et andet imperium, Det britiske, en effektiv stopper for omkring 1900. Men Stillehavet nåede man allerede i 1600-tallet, Østersøen og dermed Atlanterhavet blev nået i begyndelsen af 1700-tallet, mens Sortehavet og dermed Middelhavet nåede imperiet ud til i slutningen af samme århundrede. Her blev Krim og flådehavnen Sevastopol vigtige sikkerhedspolitiske fikspunkter. Denne er sammen med ditto i Skt. Petersborg, Kaliningrad, Murmansk og Vladivostok de synlige resultater af Ruslands historiske vej mod verdenshavene.

Unionens opløsning i 1991 fik en række konsekvenser. Den betød, at Rusland stort set blev reduceret til et areal, svarende til Moskva-Rusland i slutningen af 1600-tallet – altså tilbage til, før imperiet begyndte sin opbygning. Både kirken og langt den største del af den kulturelle verden havde i 1800-tallet som nævnt hyldet imperiets udvidelser. Men den rummede ikke en russisk pendant til vores Grundtvig, der kunne have trøstet det beskårne imperium.

Året 1991 betød også, at Vesten derefter nærmest opfattede hele det østlige Europa som et stort tag-selv-bord. Det gjaldt økonomisk, det gjaldt kulturelt, og det gjaldt sikkerhedspolitisk. EU og Nato jubede. Nu havde demokratiet, det vestlige vel at mærke, og markedsøkonomien sejret globalt. Man glemte imidlertid totalt, at det var en såret og rådvild stormagt, der blev tilbage mod øst. Det er denne stormagt, som Putin vil give en ny (gammel?) identitet ved at manøvrere i det rum, som EU og Nato ikke nåede at inddrage.

Thomas Petersen
historiker og slavist
Bøgebakken 69, Stevnstrup
8870 Langå